

Ukininkas

LIETUVOS
UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė laikraščio:

Prusose ir i Austriją 2½ auks.
i Ameriką ir i kitas svetimas
žemes 4 auks.
i Rusiją (kuvertuose) 5 rubl.

Prekė apgarsinimų:

Už eilutę smulkaus
rašto arba už jos vietą per
pusę puslapio 60 feningių.

IŠEINA KAS MĖNESIS VIENĄ KARTĄ.

Valsėių valdymas (Suvalkų gub.)*

Lenkų karalystėj prie valsėių valdymo prigul: valsčiaus susirinkimas, vaitas, šaltyšiai. Bet to valsčiai gal laikytis valsčiaus raštininkus, užžiūrėtojus mokyklų, ligonbučių arba kitokių samdininkus (11).

Valsčiaus susirinkimas arba paprastai vadinamas „skodas“ susideda iš pilnamečių ukininkų, turinčių bent 3 margus lauko. Prie valsčiaus susirinkimo ne prigul valsčiaus sudžia, kunigai ir *policija*** norint jie ir turėtų užtektinai lauko (13), ne gal buti ant susirinkimo teip-gi tie, ką yra atiduoti prižiūrai policijos pagal sudo paliepimą*** ir tie, ką yra po sudu už tokius nusikaltimus, už kuriuos laukia žmogų sunkus nubaudimas ir atėmimas visų jo tiesų ir privilegijų (7). Valdžios tarnai, kuriems pavesta yra prižiūrėti ir daboti įstatymus apie ukininkus, (viršininkas, kamisorius) gali buti ant valsčiaus susirinkimų, jeigu to reikalauja jų priderystės (8).

Valsčiaus susirinkimai darosi butinai 4 sykius ant metų, pabaigoj kiekvieno bertainio metų ypatingai šventomis dienomis, bet atėjus reikalui susirinkimas gali but sušauktas ir kitam laike (14).

Prie valsčiaus susirinkimo prigul visi reikalai valsčiaus: rinkimas valsčiaus iškikimųjų (vaito, lovininkų, raštininko ir kitų) ir jų prižiūrėjimas, valsčiaus mokesčiai, prižiūrėjimas kelių reikalai šelpimo vargdienių, vaikų mokymo ir tt. (16). Valsčiaus sutarimas tik tuomet yra tikras, kad ant susirinkimo yra vaitas ir ne mažiau, kaip pusė ukininkų, turinčių tiesą balsuoti ant surinkimo (17). Reikalai susirinkimo buna išrišami arba pagal visų sutarimą arba didumu

balsų t. y. pagal norą tos pusės, kurioje pagal skaičių bus nors vienu balsu daugiau, kaip pusė susirinkusiųjų (18). Dalyke sunaudojimo visuotinio nejudinamo valsčiaus turto (triobų ir žemės) reikalinga yra sutikimas dviejų tridalių ukininkų (20). Valsčiaus sutarimai arba t. v. „prigovorai“ yra užrašomi i tam tikrą knygą, bet tik tuomet, jeigu jie yra svarbus arba jeigu to reikalauja susirinkimas (21).

Vaitas užima pirmą vietą ant susirinkimų ir prižiūri tvarką. Bet kada susirinkimas renka vaitą arba perkrato vaito atskaitas (rokundas), tuomet pirmą vietą užima vienas iš šaltyšių arba vyresnis metais arba pagal sutarimą (15). Vaitui prigul teip-gi daboti abelbus valsčiaus reikalus ir valsčiaus tvarką. Pagelbininkais ir tarnais vaito yra šaltyšiai (22). Po vaito užžiūrėjimu yra visi valsčiaus gyventojai (23). Vaitas sušaukia valsčiaus susirinkimą duoda perkrauti valsčiaus reikalus, išpildo valsčiaus nutarimą, sutinkantį su įstatymais, užžiūri kelius, saugoja valsčiaus turtą, daboja, kad laiku būtų užmokėti mokesčiai ant valsčiaus ir valdžios reikalų, kad vyrai stotų i kariūmėn, kad vargdieniai ir ligoniai būtų aprupinti, apgarsina pagal valdžios paliepimą naujus įstatymus, turi rupintis apie apgynimą žmonių nuo plėšikų, ligų, ir visokių piktadėjysčių, o jų turtą — nuo vagių ir ugnies, turi sulaikyti piktadėjus, pabėgilius iš kariūmėnės ir slapukus, žodžiu sakant, vaitas privalo rupintis apie visus reikalus valsčiaus, administracijos ir policijos (24), turi klausyti paviato viršininko, sudo ir kitokios valdžios (25). Visuose minėtuose reikaluose vaitas turi tartis su šaltyšiais ir kviesti juos prie abelno darbo, o šaltyšiai turi sušelpiti vaitą patarimais ir suteikti jam reikalingą pagalbą (26).

Šaltyšius yra vaito pagalbininkas ir, kaip ir vaitas, turi valdžia ant visų valsčiaus gyventojų (32), bet ypatingai prie šaltyšiaus prigul reikalai kaimo draugystės, kuri yra išrinkus jį i šaltyšius. Šaltyšiaus dalykas yra

*Žr. Ukaz o urzędzeniu gmin wiejskich z 1864 r. (Dziennik Praw t. 62).

**Pertai žemskiai ant gminos susirinkimų ne-turėti buti.

***Kas yra po policijos priežiūra pagal administracijos valią (be sudo), tas gal buti ant susirinkimų.

sušaukti kaimo surinkimą arba t. v. *krivuilę* paleisti, perkratyti „ant *krivuilės*“ reikalus kaimo ir išpildyti „*krivuilės*“ sutarimą (33). Jeigu vaitas nenorėtų kartais išpildyti valdžios paliepimo arba elgtusi priešingai įstatymams, tuomet šaltyšius turi jį apskusti pavieto viršininkui (35). Prie užsiėmimo „*krivuilės*“ priguli: išrinkimas šaltyšiaus, reikalai abelno valdymo lauko, girios, ganyklų, išsidalinimas arba pardavimas kaimo turtų, pardavimas dvarui servitutų ir tt., prašymai apie permainingą neteisingai paskirstytos žvėžės, reikalai vaikų mokymo, šėpimo vargdienių ir ligonių, išrinkimas ištikimųjų skundams paduoti arba kitiems kaimo reikalams atlikti ir tt. (104). Sutarimai „*krivuilų*“ yra taip jau atliekami, kaip ir sutarimai valsčiaus susirinkimų. Svarbesnieji sutarimai („*prigovorai*“) „*krivuilės*“ turi buti įtraukti į tam tikrą knygą, menkesnieji sutarimai įsirašo į knygą tik tuomet, jeigu to reikalauja susirinkusieji (108).

Valsčiaus raštininkas turi užrašinėti susirinkimo sutarimus ir atlikti kitus raštinynės reikalus drauge su vaitu (63). Raštininkai taipgi privalo padėti šaltyšiams ir išguldyti ant popieros svarbesnius „*krivuilės*“ sutarimus (64).

Visos vietos valsčiaus administracijos yra paskiriamos pagal sutarimą ukininkų, ant susirinkimų (65). Tik viens raštininkas gali buti arba ukininkų išrinktas, arba pasamdytas vaito, kuris tokiaime atsitikime turi pasiklausti šaltyšių (77). Valsčiaus išrinktaisiais gali buti ukininkai suėję 25 metus, nėsantieji po sudu, dasekimu arba po policijos priežiūra ir gyvenusieji valsčiuje bent 3 metus (66). Į vaitus gali buti išrinktas ukininkas, turintis ne mažiau, kaip 6 margus lauko (67).

Atsisakyti nuo tarnystės gali tik tie, ką turi 60 metų, arba yra paliepę, tie, ką yra tarnavę jau 3 metus arba turi tokius reikalus, dėl kurių ne galima yra nuolat buti savo valsčiuje (72). Jeigu pavieto viršininkas ne užtvirtina išrinktų ant vaito kandidatų, tuomet jis liepia padaryti rinkimus antrą syk. Jeigu ir antrą syk išrinktieji kandidatai ne patinka viršininkui, tuomet jis duoda apie tai žinią gubernatoriui, nuo kurio prigul arba už tvirtinti išrinktuosius arba padaryti trečią ir paskutinį sykį rinkimus (73). Jeigu rinkimai būtų neteisingi, tuomet galima skųstis pavieto viršininkui; bet skųstis galima tik laike 2 nedėlių po rinkimų ir tik tuomet, jeigu rinkimus niekis ne mažiau, kaip penkta dalis ukininkų, prigulėjusių prie rinkimų; jeigu viršininkas išras, kad skundas yra teisingas, tuomet jis liepia padaryti rinkimus antrą syk prie savęs (74). Ant viršininko gali buti paduotas skundas

gubernatoriui laike 30 dienų, jeigu viršininkas būtų apsisėjęs priešingai įstatymams (71, 73 ir 74). Vaitai ir šaltyšiai prieš užėmimą vietos buna viršininko prisaukinti (76).

Vaitai, šaltyšiai ir raštininkai yra po užžiurėjimu pavieto viršininko, kuris už nusikaltimus juos persergi, baudžia, „štriopuoja“ iki 5 rubl. arba sodina į areštą iki 7 dienų; apie nubaudimą nusikaltusių viršininkas pavieto turi duoti žinią gubernatoriui kas 3 mėnesius ir paaiškinti trumpai priežastis nubaudimo (90). Netikusius šaltyšius viršininkas gali suvis atstatyti nuo vietos. Vaitus gali atstatyti nuo vietos tik gubernatorius (78). Bet dėlėi svarbių priežasčių viršininkas gali savo valdžia atstatyti vaitą nuo vietos ant 3 mėnesių, o į jo vietą įstatyti vaito kandidatą; apie tai viršininkas duoda žinią gubernatoriui, prašydamas jo patvirtinimo (79). Raštininkus gali numesti nuo vietos viršininkas ir paskirti naujus, tik apie tai kas 3-čią mėnesį turi duoti žinią gubernatoriui (80).

Vaitai, kurie jaučiasi viršininko nuskriaustais, gali skųstis prieš gubernatorių laike 7 dienų (91). Skundai valsčionių, paduoti skyrium arba nuo vardo susirinkimų (valsčiaus arba kaimo) reikia siųsti pavieto viršininkui (95). Jeigu viršininkas į mėnesį laiko ne perkratys paduotų, skundų tuomet reikia skųstis gubernatoriui (96).

Už darbą valsčiaus išrinktiesiems mokasi alga iš valsčiaus sudėtų pinigų.*) Be to valsčiaus išrinktiesiems prigul kitokios privilegijos (naudos): visi išrinktieji laike tarnystės buna laisvi nuo pildymo natūrališkų pridėryšių (stuikos, davimo kareiviams patvadu, kvatierų ir tt.) už mažus nusikaltimus priešais policijos įstatymus vaitas turi tiesą be sudo įtupdinti kiekvieną valsčiaus gyventoją į areštą ant 2 dienų, arba uždėti ant jo štriopą — 1 rubl. (27). Šaltyšius turi tokią jau tiesą kaslink gyventojų savo kaimo (36). Šitokią tiesą jie turi, kaipo pildytojai savo tarnystės ir dabotojai įstatymų ir tuomet jie nešioja tam tikrus ženklus: šaltyšius — blekę, o vaitas — lenciugą su bleke.

Tiek tai yra pasakyta apie valsčių valdymą „Ukaze“ 1864 metų. Bet vėliaus išėjo nauji paliepimai ir paaiškinimai, iš kurių paminėsime čion svarbesnius. Pradžioj 1865 metų buvo valdžios paaiškinta, kad valsčiaus knygas galima vesti lenkiškoj kalboj**) t. y. vietinėj

*) Vaitas ima 180 rubl. ant metų, vyresnysis raštininkas 180 rubl. jaunesnysis — 100—120—150 rubl. tuose valsčiuose, kur yra daugiau kaip 300 ukininkų; kur yra 200—300 ukininkų, ten mokasi vaitui ir raštininkui po 150 rubl. ant metų; kur yra 100—200 uk., ten mokasi po 120 rubl.

**) Zbiór Praw Komiteta Urządzącego t 1 str. 429. Okółuck z 9 Stycznia 1865 r. (28 grudnia 1864 r.)

kalboj (Lietuvoj — lietuviškai). 1879 m. 22 d. gruodžio Komitetas Lenkų karalystės davė paliepimą, pagal kurį valsčiaus susirinkimai turi tiesą rinkti da valsčiaus ištikimuosius (plenipotentus), kurie turi prigulėti prie vaito Rodos drauge su šaltyšiais (perkratymas valsčiaus kasos, išrinkimas raštininko ir tt.) Tokių plenipotentų kiekvienas valsčius gali išsirinkti po 2 ant vieno metų (art. 3.) Ant reikalų raštinycios (popieros, blankietų, „Gubernijos žinių“) vaitui yra paskirta išduoti iš viršaus 45 rubl. jeigu valsčiuje yra daugiau, kaip 300 ukininkų ir 30 rubl., jeigu valsčiuje yra mažiau, kaip 300 ukininkų (100—300)*).

Iš viso šito aprašymo matyt, kad valsčių valdymas pasidalina į dvi dalis: iš vienos pusės viešpatystės valdžia atlieka savo reikalus per vaitus ir šaltyšius (rinkimas mokesčių, ėmimas vyrų į kariūnę, apgarsinimas įstatymų ir tt.) iš kitos pusės valsčiai rūpinasi apie savo bendrus reikalus (taisymas kelių, šelpimas vargdienių ir ligonių apginimas žmonių ir jų turto ir tt.) Aprūpinimas reikalų valdžios ir valsčiaus pavestas yra vaitui, kuris, pagal įstatymus turi bet valsčiaus išrinktas ir svarbesniuose reikaluose turi tartis su šaltyšiais ir valsčiaus ištikimaisiais (plenipotentais). Kadangi šaltyšiai ir ištikimieji yra taip-gi žmonių išrinkti, tai kitam gali pasirodyt, kad valsčių valdymas prigul nuo žmonių. Bet po teisybei žmonės veik suvis ne prigul prie valdymo valsčiaus reikalų. Vaitai, šaltyšiai raštininkai ne prigul nuo žmonių valios, bet nuo saualės viršininko pavieto: nuo viršininko prigul ne tik užtvirtinimas valsčiaus išrinktųjų, bet ir jų prižiūrėjimas ir numetimas nuo vietos. Prigulėjimas valsčiaus tarnų ir globėjų nuo valdžios atstumia juos nuo žmonių ir vėčia gerintis ne žmonėms, bet viršininkui, kuris elgiasi su žmonių reikalais taip, kaip jam patinka. Kas iš vaitų raštininkų arba šaltyšių ne pildo jo įsakymų, tą jis gal tuo prašalinti, žmonių nesiklauses. Tokiu būdu valsčių patvaldystė pavirsta į sapną. Tame dalyke yra taipgi ne mažai kalti ir pats ukininkai, kurie apsisleidžia valdžiai ir paveda vaitui vienam atlikti reikalus savo, nežiurint ant to, kad pagal tiesą jam reikia klausis patarimo šaltyšių. Ne gali turėti vertės balsas šaltyšių valdžios reikaluose, bet žmonių reikaluose jų balsas gali nors kiek sumažinti vaito saualę. Ukininkams reikia konuodrasiausia rūpintis atskirti valsčiaus reikalus nuo valdžios reikalų. Lai vaitas klauso viršininko kaipo valdžios tarnas, bet kaipo valsčiaus globėjas ir gspadorius vaitas turi prigulėti nuo žmonių. Francijoje prie kiekvieno vaito mero yra da valsčiaus

Roda, žmonių išrinkta, kuri drauge su vaitu rūpinosi apie vietinius valsčiaus reikalus ir turi didelę valdžią, nės daug reikalų savo aprupina nesiklausdama valdžios viršininko (prefekto). Be to valsčiaus Roda ten turi balsą reikaluose augštesnės valdžios ir gali reikalauti atmainų reikaluose valsčiaus. Tokia valsčiaus Roda tai ir yra įrankiu valsčių patvaldystės. Kur vaitas priguli vieninteliai nuo valdžios viršininko, ten ne gali but valsčių patvaldystės, norint žmonės darytų susirinkimus, rinktų vaitus ir kitus sąnarius valsčiaus valdymo.

Dėlto pasiremami ant įstatymų valsčionys turi reikalauti, kad būtų išpildytas 26 artikulų „Ukazo“, kad šaltyšiai prigulėtų prie valdymo drauge su vaitu, kad būtų renkami valsčiaus plenipotentai revizijonų daryti ir kitokiems reikalams atlikti, kad naminiuose reikaluose vaitai klausytų valios susirinkimų, o ne užsivertimo viršininko, kad į valsčiaus raštinycią būtų įleista lietuviška kalba ant rašto ir tt.

Tokiu būdu galima būtų nors kiek susiaurinti saualią ne tik vaito, bet ir viršininko. Valsčionys neturi bijotis išieikšti taip-gi kitokius naudingus reikalavimus, ne žiurėdami ant to, ar tie reikalavimai sutinka su įstatymais, ar ne. Kiti reikalavimai gali nepatikti valdžiai, ir valdžia gali žmones bauginti ir persekioti, bet to nér ko bijot. Tik bekovodami galima laimėti.

Ar.

Kiaulių auginimas.

Prakalba.

Kiaulių auginimas atneša naudą kiekvienam ukininkui, o ypačiai dėlto, kad kiaušė minta tokiu maistu, kurio ukininkas negali nē parduoti, nē kitiems gyvuliams sušerti. Vasarą, pavasarį arba rudenį, gananties po lauką arba girioje, kiaušė minta visokiais vabalais ir kirmėlaitėmis: atsidėjus knisa žemę ir tokiu būdu apralo dirvas nuo visokių bjaurių. O jeigu da priegtam pridėsime yvairias atmatas, tai prisiaugisime tiek paršinių, kad, juos pardavę, turėsime dykai penimius.

Mus kiaušės yra labai ėdrios; tuo iš pat ryto apibėga visus pašalius ir kuogeriausiai atsimeina, kame ką-nors gali sugriebti. Paskui labai godžiai išryja iš lovio, ką tik jai paduoda, išgeria visokias pamazgas, ir tiek žiemą, tiek vasarą pati įieškosi maisto. Tokių dviejų metų kiaušė jau galima imti į peną, nors jinai tunką iš valios, tačiau lašiniai įauga stori ir paskerdus mažai šeimynai užtenka mėsos ant ilgo laiko, o uždaro kartais ant apskritų metų. Už nupeštus ir suskirstytus šerius taip-pat užmoka gerus pinigų; o jeigu kokioje kiaušė pastiptų, tai vis-gi nenuveina visa ant niekų: kailį galima nulupti ir išdirbtą su-

*) Dziennik Praw Kr. Pol. t. 62 str. 239.

naudoti, o lašinius, jeigu kiaušė buvo apšerta, galima sutarpinti į taikus ir apversti ant kokio-nors tepalo. Be kiaulienos retas teapsieina, o pertai penėta arba žieminė kiaušė veik visuomet galima parduoti; jeigu katrą mėną penimos kiaušės pigios, tai papjovus iš raumenų galima pridirbti skanių dešrų, prikimšti skilandį ir tokius smagurius bile kas greičiau nuperka. O kartais, kada penimės kiaušius pagibiuoja, tai parduodant užmoka už priežiūrą ir už pašarą. Apart viso-ko ukininkui da lieka geras mėšlas, kurį sanmaišiu su kitokiu mėslu reikia laikyti kruvose, kartais aplaistyti srutomis, lieti ant jo visoki šarma, pagaliaus visokias sąslavas, nuo kiemo ir iš triobų, pelenus, suodžius — viską reikia gabenti į tas mėšlo kruvas. Tokią kruvą priguli laikyti visą vasarą, kartais išmaišyti, perdirbti ir rudenį išvežti ant dirvų, kur sodžius bulvės arba ronkeliai, ir plonai aparti.

Kiaulių auginimas be abejonės atneša didelę naudą, — tiktai reikia žinoti, kaip pigiausiai užauginti kiaušę ir kaip geriausiai sunaudoti kožną dalį paskerstos kiaušės.

Tai-gi, iš šito aprašymo kožnas galės pasimokinti, kaip auginti kiaušes, tai yra, kaip šerti, penėti užlaikyti jų sveikatą ir pagaliaus sunaudoti mėsa.

Kiaušės prigimimas.

Naminė kiaušė paeina nuo laukinės. Laukinės kiaušės arba šernai gyvena dideliuose miškuose arti vandens; jos minta visokiais vabalais, kirmėlaitėmis, gilėmis, riešutais, ypačiai buko, žaknelėmis, pelėmis, visokiais vaisiais, knisa bulves pagiriuose, puola ir ant kitokių javų, pasėtų pagiriais, teipo-gi ėda puoleną, sliekus ir yvairias didesnes kirmėles, nės kiaušė priguli prie gyvulių viską ėdančių. Laukinės kiaušės galva truputį didesnė už naminės, kaklas trumpas, o kojos ilgos ir labai stiprios, ausys trumpos ir stačios, plauko jos tamsiai-šėmo. Laukinė kiaušė abipusei žandų turi išlindusias laukan ir augštyr užsiritusias smailas iltis, kurios auga iki kiaušės pasėsta.

Šnipą jina turi labai stiprų, kuriuo išknisa iš žemės peles, visokius vabalus, kirmėles ir šakneles. Pavasariop laukinės kiaušės paršuojasi, paturi nuo 4 iki 6 paršiukų. Paršai buna tamsaus, deglo plauko; tik-ką paturėti keletą dienų guli minkštai išklotam guolyje, aštunių dienų jau pradeda sekioti paskui kiaušę, nors netoliese lizdo; po trijų-gi sanvaičių motinos telkiasi į kuopas ir visos išvien gina užpultus ko-nors savo vaikus su didžiausiu narsumu. Jeigu tik paršas arba senė kiaušė smarkiai sukvykė arba sukriuksėjo, tai kitos kuogreičiausiai bėga ant to balso į pagelbą. Laukinė kiaušė, kaip ir naminė, turi ant kožnos kojos

po keturias nagutes, iš kurių dvi mažesnės yra išaugusios užpakalyje kojos teip augščio, kad grimsdama purvynan kiaušė galėtų su visoms keturioms atsispirti. Serno arba laukinės kiaušės nugara, prasidedant nuo keteros, apžėlus stipriais ilgais šeriais, kurie pas supykusią pasišiausia ir panėši tuomet į šukas su ilgais dantimis. Visas jos kunas tarp šerių apžėlęs minkštais švelniais pukais. Tulos vaislės naminų kiaušių yra beveik plikos. Kaip naminė, teip ir laukinė kiaušė priguli prie gyvulių žindamų ir turinčių storą kailį. Kiaušės pagal savo metus t.y. senumą, gimties ypatybę visaip vadinasi, kaip antai: kuily, kuiliavas, meitėlis, penimis, žindenė, paršas, prielaidinis.

Kiaušė turi 44 dantis: po šešis pryšakinius po du iltiniu kožnam žande ir po septynis kruminius kiekvienoje pusėje žando.

Tik ką paperėtas paršas jau turi du pryšakiniu dantuku ant apatinės pusės, turi visus 4 iltinius ir 4 kruminius; trijų mėnesių paršas paprastai jau turi 28 pieninius dantis, o šešių mėnesių jau meta pirmieilius dantis, ir išauga kiti druti dantys. Engliškos veislės kiaušės aštuoniolikos mėnesių turi visus 44 dantis tikruosius; laukinės-gi ir kiaušės prastos veislės meta dantis vėliaus, dažniausiai, trečius metus einant, pas jas išdygsta penktas ir šeštas kruminis dantis tikrasis. Vienok sunku yra nupaisyti kiaušės metus ant dantų, — sunkiau negu arklio, galvijo arba avies. Paprastai sena kiaušė žindenė turi didelį padribusį pilvą, o senas kuily raukšlėta šnipą.

Makaulę (galvos kiaužą) prasta mus naminė kiaušė, kaip ir laukinė, turi gana ilgą; ilgos ir stiprus nosinės kaulas su šnipo kauliuku ant galo gerai gali knisti jieškoti žemėje maisto. Engliškos veislės kiaušė makaulę turi daug trumpesnę, negu musiškę ilgavėidė. Apatinio žando kaulai, vadinami vogutėmis, skistai išaugę ir apaugę mėsomis sueina į platų pagurklį. Šnipą jina turi trumpą ir snukį apvalų.

Krėkintis pradeda kiaušaitės da visai jaunos. Gerų, greit suaugančių veislių šešių mėnesių kiaušaitės pasikrėkina; dėlto-gi auginant pagerintos veislės kiaušes, reikia laikyti kuilius skyrium uždarytas kutėje, kad nepasikrėkintų per jaunos kiaušaitės. Kiaušė paršuojasi į šešiolią arba aštuoniolią sąvačių po pasikrėkinimui, tai yra buna paršinga apie 120 dienų, arba, kitaip sakant, 3 mėnesius, 3 savaites ir 3 dienas. Lapkričio mėnesį tai geriausia porinti kiaušaites, — nės tokios paršojasi kovo mėnesį, arba porinti gegužio mėnesį, kad atvestų paršus pabaigoje rugsėjo. Pavasariniai paršai per vasarą geriau įauga, buna sveikesni ir pertai geriaus yra tokių prilikti ant žiemos, tai yra geriaus yra auginti

paršus pavasarinio turėjimo. Kur žindukai paršai gerai gilioja, veislinės kiaulės tankiai porina ir išlaiko teip, kad atvestų į dvejus metus penkerius paršus. Tą gali daryti tik tai ten, kur kiaulės turi visiškai gerą užlaikymą, gerai šeriamos ir laikomos šiltose kutėse, bet tokios kiaulės pertai labai sublogsta, o kartais net gauna džiovą, jeigu kiek blogiau prižiūrimos.

Jaunos kiaulaitės, ypačiai pirmėlės, paprastai paturi mažai paršų, antrą kartą daugiau, ir juo senesnės, juo geriau užlaikomos, tuo daugiau paršų atveda. Kartais ir didelė senė kiaulė teatveda tik tai vieną paršiuką, bet gi kartais pasitaiko atsivesti iki penkiolikai, o net ir iki dvidešimt dviejų paršų ant syk.

Į aštuntą savaitę (du mėnesių) po apsi-paršavimui, paršams nusitraukus, jeigu kiaulė ne sublogus, vėl krėkinasi, o jeigu tuomet da nepasikrėkino, tai ir vėl atsinaujina nerštas po trijų savaičių.

Kiaulių veislės. Kiaulės dalinasi ant daugelio yvairių veislių. Mus kiaulės priguli prie prastos veislės senoviškų kiaulių. Josios yra labai vislios, gerai užžindo paršus ir nusipeni į storus lašinius, tačiau ilgai neužauga, iki dviejų arba trijų metų. Šita veislė susideda iš dviejų kiaulių; iš didesnių ir mažesnių. Jos turi ilgą snukį, stambius kaulus, kuprotą arba tiesią nugarą; tarp jų randosi lėpausės, arba teipo-gi su stacioms, mažiuokėms ausimis ir su išdrika arba užsiritusia vuodega. Tokios kiaulės gerai ganosi ant laukų arba miškuose, bet jeigu ganykla visai prasta, tai jos auga labai skurdžiai ir ilgai, o kartais pasilieka neužaugos.

Tačiau nuo gero užlaikymo jos užauga labai didelės. Jos yra labai druto sudėjimo ir neišpasakytai ėdrios. Nors šitos prastos kiaulės penisi ilgiaus, negu engliškosios, tačiau per gerą priežiūrą ir nuo geresnio pašaro nusipeni truputį greičiau, bet gi laišinius įaugina labai storus, jeigu tik penint negauna išsilepinti. Penimiai sveri kartais į 800 svarų t. y. 20 pudų.

Su šita mus prastų kiaulių veisle giminiuojasi teip-pat prastos kiaulės, auginamos ant lašinių vakarinėje Rusijoje, Ukrainoje, Moldavijoje, Vengrijoje, Danijoje, Šveicarijoje. Prastų veislių kiaulės galima pataisyti, porinant su geros ėdrios veislės kuiliu. Norint pagerinti musiškos prastos veislės kiaules, reikia porinti jas su engliškos ramos kuiliu, vadinamu *Berkšir*, — tai juodai-deglos kiaulės, druto sudėjimo, ėdrios, gerai ganosi po lauką, greit pasikrėkina ir paršus labai gerai užaugina.

— Veislės *raumeninių* kiaulių yra perdėm visos mažos, o labai ėdrios, pertai jos greit užauga ir greičiau nusipeni ir už tokias kiaules greit apsisiverčia pinigais; jos yra smulkių

kaulų ir itin buna gražios, jeigu gauna iki sočiai priėsti.

Šitų kiaulių auginimas teužsimoki vienok tik tai didesnėse ukėse prie gerų sąlygų, kur turi gerai įtaisytas, šiltas kutes ir daug visokio gero pašaro; kuogeriausiai užsimoka jų auginimas pienininkiskose ukėse.

Jug kožnos veislės kiaules galima užauginti ant raumanų; jeigu penėsimė jauną nesuaugusią kiaulę, tai visuomet geriaus nusipeni į raumenis, negu į laišinius.

Iš kur paeina raumeninės veislės — tuojaus papasakosiu. Tos veislės nėra naturališkos, nė prastos, bet kilojos per pagerinimą arba maišymą geros veislės su prasta ir pertai vadina jas pagerintoms arba maišytoms.

Taigi, raumeninės veislės kilo iš porinimo prastų kiaulių su Kynų kiaulėmis. Kynas, jau tukstantis metų atgal, augino daug kiaulių, o ir dabartės daug užaugina ir didelei jas godoja. Jieji neleidžia kiaulių ganytis po lauką, bet laiko šiltose, švariose kutėse ir šeria jas kuogeriausiu pašaru.

Kynų kiaulė turi mažiuokę plačią galvą su trumpu snukiu, trumpas kojas, smulkius kaulus, trumpą storą sprandą; nugarą jos tiesi, mažiuokės stacioms ausys; visa ištisa ilga, apvali ir išveizi, kaip rulyš. Jos kailis plonas, visa ji beveik nuoga ir šerių teturi tik tai ant pačios nugaros ir ant galvos, plauko juodo arti juodai-deglo. Priegtam jų kiaulės yra labai jaukios, lėtos, o pusmetinę jau galima pasiskersti ant mėsos.

Anglams labai patiko Kynų kiaulės ir pertai jau senei jie pradėjo jas pirkti ir gabantis į savo žemę. Tas kiaules jie porino su savo veislės kiaulėmis ir iš to kilo labai geros kiaulės, kurios greit augo, daug davė mėsos ir mėsa buvo labai skani.

Tokiu budu Anglijoje prasiveisė beveik plikų kiaulių veislė, ir mus krašte tenka kartais pamatyti kiaulę pliką tos pačios engliškos veislės.

Vienu žodžiu visokios dabartinės veislės kita per maišymą arba porinimą vienos veislės su kita. Išsiplatinimas yvairių veislių daug priguli nuo kiaulių prekystės; jas vienam krašte nupirkę gabena kitan ir maišant su vietinėms kiaulėmis kyla vis naujos veislės. Abelnai visokias mažas kiaules panašias pagal sudėjimą į engliškas vadina raumeninėmis; josios tuom yra naudingos, kad išduoda daug mėsos, o maž teatsimeta nuo jų. Vienok kiaulės raumeninės veislės yra lepesnės, reikalauja gero pašaro, šiltų, samų kučių — vienu žodžiu visiškai gero užlaikymo.

Rinkimas ant veislės. Rinkimas veislinių kiaulių priguli nuo daugelio dalykų, kaip antai:

ar toli nuo namų ganyklos, kur ganosi, ar girioje ar laukuose, vienu žodžiu priguli nuo daugelio vietinių sąlygų; ypačiai reikia žiūrėti ant to, kokių kiaulių auginimas geriausiai apsimoka. Veislinė kiaušė turi būti sveika, visli, ėdri, jauti, ilga, ištisa ir tokio amžiaus, kad galėtų misti visokioms atmatomis ir atvestų paršus, kurių auginimas pigiai atsieitų. Ant veislės reikia likti kiaušaites geriausių kiaulių, pavasarinio turėjimo; kiaušės, ką ganosi laukuose arba miške, turi būti stiprių kojų, pajegios, drąšios, kad kokioje galėtų ir vilką atsiginti, arba apginti nuo jo savo vaikus. Tokios kiaušės, ką ganosi po laukus, turi būti ėdrios ir neišlepintos. Veislinė kiaušaitė turi būti linksma, smagi ir jauki t. y. pripratusi prie rankų. Kuilys ant veislės reikia rinkti druto sudėjimo, su stipriems, tiesiems ir nelabai ilgomis kojomis, su lengva nedidele galva ir plačia krutine, tiesios nugaros, tik pas vuodega truputį pakniutusias; šonkauliai turi būti išaugę plačiai, kad neišrodytų susiplojęs, pilvas nenudrėbęs, o inkstai vidutinio didumo ir gražiai atsikišę. Instų sveikata, linksmumas ir jaukumas — tai būtina reikalingos ypatybės veislinio kuilio užtatai-gi, perkant kuilį, reikia gerai apsižiūrėti, ar jis paeina nuo tikrai geros sveikos ir neišlepintos veislės; tai nors ir brangiau už tokį užmokėsime, tačiau iš jo turėsime didelę naudą, nes nuo gero kuilio ir paršai paeina geri, derlingi ir pertai atneša keleriopą naudą. Jug kartais ir nuo sveiko kuilio atsiranda koks vienas arba du paršai neveiki, tai tokius tuojau reikia nužudyti, kad bereikalo pieno nedarkytų ir kitiems nekenktų.

Vienas kuilys gali pakrėkinti į dvidešimt kiaušų. Ar kuilį ar kiaušaitę renkant ant veislės, reikia labiausiai apsižiūrėti, kad būtų ėdri. Edrios veislės kiaušės daug greičiau nusipeni ir pertai mažiau sudarko pašaro, o ir žieminės išminta pigiu pašaru ir nebuna blogos. Žodžiu, užlaikymas ėdrių kiaušų yra pigesnis ir tatau jos geriaus apsimoka. Edrių ir gerai išaugančių kiaušų paršai lengviau parduoti ir priegtam brangiau apmokami.

Kiaulinu naudingumas. Man regis, nėra nė vieno ukininko, ką abejotų apie kiaušų naudingumą. Kaimo žmonės, gali sakyti, nevalgo kitokios mėsos, apart kiaušienės. Beveik kožnas liusininkas, ką neturi mažiausio žambelio žemės, pavasari nusipirkęs paršuką, iki rudeniui pigiai užsiaugina pusėtiną meitėlaitį ir, apipenėjęs jį, apie kalėdas jau gali pasiskersti; mėsos ir uždaro nuo tokio meitėlaičio dviem-trims žmonėms pakanka ant apskritų metų.

Teipo-gi kiaušės, besiganydamos ant dirvų, išnaikina begalę kirmėlaičių, vabalų, pelių, tai yra daug visokių gyvulėlių, ką didelę bledę

dirba ukininkams, naikindami javus. Kad per keletą metų nesiganytų kiaušės ant laukų, tai privistų tokia daugybė tu piktadarių, kad ukininkai tiktai pusę javų tesuvalytų, o kartais ir badą reiktų pritirti. Apart to da kiaušė savo prigimta žagre apnaikina dirvose varputį, apipurina žemę ir tatau ne vienas tinginys ukininkas turi būti dėkingas kiaušei.

II. Paršų auginimas.

Kožnas, ką laiko kiaušes, turi būtina žinoti, kaip pridera auginti paršus.

Kiaušų laikytojas gerai supranta, kada kiaušė reikalauja kuilio, ir norėdamas, kad pasikrėkintų, turi ją suleisti su kuiliu, jeigu savo neturėtų, tai gali pasiskolinti pas kaimyną arba kitur — tik būtina geros veislės, nuo gerų kiaušų. Gera į veislę kiaušė umai pasikrėkina; prieš pasikrėkinimą kiaušė buna nerami maž' teėda, anot žmonių, vis užia, bet po pasikrėkinimui vėl gardžiai, godžiai pradeda ėsti ir vėl pasidaro rami. Paršingos kiaušės reikia šerti vidutiniškai — kad per daug ne nutuktų, arba per daug nesublogtų. Sutukusių kiaušų paršai veik visad buna menkesni ir tokios kiaušės mažiau pieno teduoda. Liesos-gi kiaušės po apsiparšavymui da labiau sublogsta ir paršų iki sočiai neprižindo. Kaip su kiekvienu gyvuliu, taip ir su kiaušė paršinga pridera elgtis maloniai; nepjudyti ją šunimi, smarkiai nevaikyti, nemėtyti lazda arba akmenimis, vienu žodžiu — reikia apsaugoti ją, kad pirm laiko neapsiparšuotų t. y. neišsibarstytų. Prieš patį turėjimą reikia neginti kiaušės ant ganyklų, bet laikyti namieje, nes apsiparšavusias laukuose sunku pargabenti namon. Abelnai kiaušės turisi labai lengvai, vienok pirma kartes laike turėjimo pridera pasaugoti, nes kartais reikalauja pagalbos. Po apsiturėjimui reikia kuogreičiausiai apvalyti guolį, atimti plėves arba negyvus paršus, nes kartais kiaušė, suėdus negyvą vaisių, išėda visą lizdą gyvų paršų. Prieš patį turėjimą priguli sutaisyti guolį iš traknių arba iš bile kokių kapotų šiaudų. Guolis iš ilgų šiaudų nėra geras, nes tik-ką paturėti paršai giliai išivynioja į šiaudus ir pertai dažniai motina nugula, pagaliau negyvus suėda ir pradeda ėsti net gyvus paršus. Kiaušės ėda paršus teipo-gi, jeigu prieš turėsiant gauna sugriebti mėsos, puolenos arba bile tokių mėsdragalių. Tatau nuo visų šitų priežasčių reikia apsaugoti, kad kiaušės neėstų paršų.

Jeigu kiaušė paturė paršų viršaus per aštuonis, tai reikia kitus atimti ir prileisti prie kitų, jei kartu apsiparšuotų ir mažiau paršų teturėtų. Geriausiai visai menkūčius paršus nužudyti ir pakasti po vaisingu medeliu,

nės girdymas karvės pienu retai nueina ant naudos. Didelėms sveikoms kiaulėms galima palikti iki dešimčiai, arba net iki dvylikai, bet jokiū būdu ne viršaus, kiek turi kiaulė spenių.

Ypačiai laike dviejų pirmutinių sąvaicių reikia prižiūrėti, kad žindinė kiaulė visiškai ramiai galėtų gyventi. Dėlto-gi tokią kiaulę priguli laikyti visai skyrium nuo kitų kiaulių ir suvis prie jos neleisti kitų gyvulių, o lyginai ir žmonėms nepriguli ją erzinti, nės gindame savo vaikus, gali katrą suminti; teipo-gi supykusios kiaulės pienas kenkia paršų sveikatai. Apsitūrėjusią kiaulę, ypačiai pirmose dienose, priguli gerai prižiūrėti su maistu: reikia duoti gero, maistingo gėralo, sušerti likučius nuo pietų, pieno išrugų iplakus truputį miltų ir šamaisiui su sėmenų arba nors sėmenų sikių viralu. Nuo tokio maisto kiaulė greit sutarpsa, pienas geriau išsiskiria, atsiteka, o viduriai pasitaiso ir geriau mala visokią pašarą. Tokią kiaulę reikia kuotankiausiai šerti ir ne po daug ant syk duoti, kad nepersiestų. Po kelių dienų, kaip jau paršai pradeda po kutę bėginėti, tai šiltoje gražioje dienoje galima išleisti juos laukan ant kiemo pasibovinti.

Paršai paskirti ant pjovimo tegalima skersti tiktai nuo trijų sąvaicių, nės jaunesnių paršų mėsa nėra taip skani ir atsiduoda guoliu. Žindamą kiaulę, nors ji ganytusi ant geriausio pudymo, reikia tris arba nors du kartu par dieną pašerti, kad gerai užžindytų paršus. Paršams teipo-gi nors du kartu ant dienos duoti užtriuškinti džiovintų grūdų, geriausiai rugių. Keturių sąvaicių paršams jau galima duot gerti saldų pieną, nors atmieštą su mažesne dalia vandens, toliaus rugštą pieną, džiovintų grūdų duoti iki sočiai, o prie motinos prileisti tiktai tris kartus ant dienos. Tokiu būdu paršai lengvai atjunka nuo motinos, o motina nuo jų. Sešių sąvaicių, paršai skiriami penėjimui arba pardavimui reikia atskirti nuo kiaulės; tiejie-gi, ką skiriame ant veislės, turi žįsti iki dviejų mėnesių.

Pavasarių arba vasarą paugėjusius paršus, galima leisti drauge su kiaule ant žolės: čion jie išmoks knaisioti, augs tarpiai, bet-gi perpiet ir vakare priguli jiems duoti kokio-nors gėralo ir užtriauškinti džiovintų grūdų. Prieš nutraukimą kiaulę priguli praščiau šerti, kad nusitraukus paršams, galėtų lengviau užtrukti. Jeigu jau parėjo laikas paršams nutraukti, o kiaulė da daug pieno tebeturi, tai galima jai palikti koki vieną arba du menkesnių paršiuku ir tokiu būdu po dienai kitai pienas užsiraus ir speniai uždžius. Jeigu žindinė pradeda krėkintis, o paršai jau gerai papratę esti, tai reikia juos nutraukti, o kiaulę leisti prie kuilio. Krėkinanties kiaulės pienas yra labai nesveikas paršams.

Paršus reikia šerti geru pašaru ir duoti jiems iki priėdant, bet daboti, kad nepersiestų. Abelnai augantieji paršai buna labai godus ir, sugriebę skanesnio pašaro, neturi galo ėdos. Jeigu paršus vis gerai šersime, sykis nuo sykio tą pačią valandą duosime jiems gero maistingo pašaro kaskart iki sočiai, tai toki paršai retai tepersiėda ir apserga. Jeigu paršai minta prastu pašaru arba drauge su kitoms kiaulėmis ir tik įgaidais juos palepšime geresniu pašaru, tai toki greit persiėda apserga, auga skudžiai nuparksta, nuskilbsta į pilvą ir pasilieka neužaugos. *Peršalimas* paršams didelei kenkia ir pertai reikia juos nuo to saugoti. Paršo oda labai plona, lepi ir pertai greit nušala, ypačiai sušlapęs. Jug ir patys paršai labai saugojasi vandens arba purvyno: nors šilčiausias oras, motina markosi baloje, tačiau paršiukai tuo tarpu bovijasi bile kur ant sausumos. Teipo-gi ir kutėje paršai jieskosi visados sauso guolio, o jeigu truksta sauso migio, tai knisas į mėšlus, nės jiesko šilumos. Mėšluose labai šilta, išpila juos prakaitas ir pertai, sukilę esti, greit nusišaldo. Kiaulės labai mėgsta sausą guolį; jeigu katra iš jų sušlapintų migį, tai tokios nevalos kitos labai nekenčia: pjauja ir gaudo po kutę, pakolaik neišvys jos laukan.

Jug nėra sunku paršai užlaikyti sausai, jeigu pertvarėlis paršams ir kiaulei įtaisytas teip, kaip apsiraso pentkam skyriuje, tai, augantieji paršai tokiam pertvare, moka užlaikyti švarą. Nuo nušalimo paršai gauna kosulį, serga viduriais, nušašta ir ima skursti.

Engliškos veislės kiaulių auginimas reikalauja apart labai gero pašaro didelės priežiūros; teuzsimoka jos auginti didelėse ukėse, ypač pienininkiškose, kur yra daugybė visokio skanaus pašaro. Šiltos, švariai užlaikomos kutės, kur yra tam tikri žmonės, ką vien-tik prižiūri kiaules ir kur už šešių sąvaicių paršą moka nors 3 arba 4 rub., o pieno gorčius prekioja tik 20 skatikų. Pas mus tokių kiaulių auginimas dėlei daugelio sunkių išlygų neužsimoka.

Apie paršų romijimą. Geriausiai romyti kuiliukus da prie papo pavasari, bet priguli apsaugoti, kad kiaulė, užuodus kraują, nesuėstų paršų. Jeigu paršus romijame rudenį, tai reikia romyti tuomet, kadą nėra musių, po Švt. Mykolui, vienok nelaukiant šalčių. Paršus romyti bile kas gali ant kaimo, bet geriaus yra duoti romyti tam tikriems romikams, ką vaikščioja pavasari arba rudenį po kaimus. Teipo-gi galima romyti ir kaulaites, bet jos romijasi ir dažniai nuo romyimo pastimpa. Romyta kiaulė nereikalauja kuilio, buna rami ir pertai greičiau ir geriau nusipeni. Kaulaitės romijasi ne pirmiaus, kaip trijų mėnesių arba senesnės, nės jaunų pautukai buna perdaug maži. Senos

kiaulės, ką jau netinka į veislę, romijasi truputį lengviau, vienok reikia išmintingo ir pratusio romiko, kad opa umai sugytų ir kokioje kiaulė nepaptų.

Raumeninių veislių paršai romijasi truputį aukščiau, nės greičiau jie užauga. Tų veislių paršai, ką auginame ant lašinių, geriau yra romyti pusės metų nės kuiliukai geriau įauga ir buna stipresni.

Senesnių paršų auginimas atsieina visai pigiai. Per vasarą jie drauge su kitoms kiaulėmis ganosi po lauką, gaudami namieje tik po truputį gero pašaro; per žiemą-gi minta pelais, javų pasturlakais, lupenimis, bulvėmis, išrugomis ir abelnai visokiomis atmetomis.

Kiaulės auginant, labiausiai reikia rūpintis apie švaros užlaikymą kutėse ir šerime.

Tatai kožnas atsiminkite, juog gerų kaulių užauginimas priguli ne tik nuo gero švaraus ir maistingo pašaro, bet ir butinai nuo pastogės, kur šilta turi būti kutė, o guolis visuomet švarus ir sausas.

(Toliaus bus.)

Apie gruzinus ir jų pakilimą

Toli nuo Lietuvos už Kaukarų kaukazo kalnų, už Juodųjų Jurių yra puiki ir smagi šalis Gruzija, Georgija, Iberija arba išpersiško Gurdzistan vadinama.

Sena tai šalis ir sena tauta tenai gyvena. Jau trimis šimtmečiais prieš Christų jinai turėjo savo karalius. Nuo to laiko jau suvyršm 2000 metų praslino, ta šalis perėjo didelę daugybę permainų, po kelis sykius buvo pakliuvusi po jungu svetimtaucių ir vėl atsiliuosavusi nuo jų; daugelį kartų jau jai draugai ir nedraugai pranašavo tikrą prapultį, ne vieną kartą šalis buvo sunaikinta galutinai kardu ir ugnė, gal nér joj tos vietos, kuri nebut buvusi balomis žmogaus krauju aplieta ir... po tiek vargų ir nelaimių, po tiek kraujo praliejimo vis-gi tauta ne pranyko ir dabar nykti nenori, bet rodo ženklus gyvumo ir sveikumo.

Štai trumpai jos gyvenimo dėjos.

Ketvirtam amžij po Christui Gruzija priima krikščionystę nuo grekų, po kurių įtekme ir papuola tuom laiku — kas buvo grekiško, yra visų gerbiama ir laikoma per gerą, kas-gi buvo savotiško grusiaiško, tai per pagonišką laikoma ir naikinama. Tiktai po 300 metų nuo įvedimo krikščionystės Gruzija nusikratė nuo viešpatavimo grekų įšitaisius savo nepri gulintį nuo griekų bažnyčios galvą, patriarchą arba abelnai Gruzijos katalikosių vadinamą.

Bet čionai neužilgio užėmė tą šalį arabai, kurie tuomet plačiai buvo svieto užkaravę, net dabarnykštė Ispanija jiems prigulėjo. Arabai buvo nors apšviesta tauta, bet muamedonys,

pertai jų įtekme ant gruzinų krikščionių buvo nelabai didelė.

Vienuoliktam šimtmetyj po Christui karalius Dovydas Atnaujintojas išvijo arabus ir suvienijo visą Gruziją po savo valdžią. Nuo jo prasidėjo šviesus Gruzijos laikai. Viešpataujant karalienei Tamarai Gruzija pasiekia čukurį savo didybės. Priešiai toli nuo Gruzijos nuvaryti, nuo vieno vardo Tamaros dreba, visoj šalyj romu, tyku, pasiliovė užpuolimai ir kraujo praliejimai. Apdirbta žemė derėjo puikius vaisius, mokinti žmonės prirašė daug gruziniškų raštų, dainų, eilių ir pasakų, miestai ir kaimai pasipuošė puikiais rumais, bažnyčiomis ir kitokiais paminklais dailos. Da ir dabar nekurie raštai tos gadynės yra plačiai žinomi visoj šalyj, teip eilios dainiaus Šota Rustaveli — „Žmogus tigrio kailyje“ (*Vepchvis Thkaosani*) ir po šiai dienai yra iš atminties skaitomos nekurijų kaimiečių.

Ale neilgai Gruzijoj taika ir laimė klestėjo. Jau užėmus sostą dukterei Tavaros paleistuvingai Ruzudarai prasidėjo viduriniai nesutikimai ir karės, vėl kraujas šalis pasriuvo, vaidai ir užpuolimai per šešis amžius tebesitraukė.

Karalystė pasidalino į keletą dalių.

Totoriai, persai, turkai užpuldinėjo šalį ir kartais jiems budavo pasisekė užimti dalis jos. Ant galo pagalios patys ėmė kviestis pas savę maskolus kaip viens priešais kitą, teip ir prieš galimą svetimtaucių. Maskoliai, žinoma, neatsisakė uždėti savo leteną ant Gruzijos ir 1800 metuose pasidarė „Gruzijos guberniją“, tiktai viena dalis karalystės — Ivanetija da ilgai karavo su žiauriniu meškinu, ale ant galo pagalios ir ji turėjo pasiduoti.

Maskoliai užvedė šalyj geresnę tvarką, pastoj didesnė taika, mažiaus užmušimų ir užpuolimų pasidarė.

Gruzinų bajorams ir didžiunams net labai patiko po maskolių viešpatystę but — jie greitai priprato prie maskolių kalbos ir papročių, pastoj į maskolių kariuonę apicierais, gavo teipo-gi ir kitokias gerai valdžios apmokamas vietas, ir neišpasakytai smarkiai gruzinų diduomenė ėmė virsti į maskolius. Kas iš diduomenės nepaskendo Vilnėje Maskolijos ir liko namie, tas ir-gi neužilgio pasigėrė ir paleido su vėju pratėvių surinktus turtus. Tokiu budu gruzinų tauta nustojo savo diduomenės.

Bet gruzinai ėmė išsiviešpatauti miestuose ir kaimuose. Vaikai miesčionių ir kaimiečių perėjo universitetus ir kitas mokslynčias, suprato, kad reikia padėti savo mažesniems broliams vargą vargti ir sugrįžę į tėvynę ėmė dirbti ant apšvietimo tamsių Gruzijos žmonių.

Gero Gruzijoj nedaug buvo, ponai pasinėrę visokiuose linksmybėse baigė savo turtą bepraleisti, žmonės buvo nuvarginti ir tamsūs, miestuose daugiausiai svetimi žmonės gyveno ir laikė savo rankose pirklystę ir amatus. Už ką reikėjo beveik iš naujo pradėti. Bet nenuleido rankų Gruzijos vyrai.

Po Tamarai Gruzinių raštai ir knygos pradeda nykti — naujų-gi nebuvo kam prirašyti, nės tolydžiui tik gaisrai ant dangaus šėravo ir kardai žvangėjo. Tik maskoliams šalį užėmus vėl pradėjo rodytis į svetą gruziniškos knygos; tai-gi pradžią savo naujo atgyjimo gruzinai gali skaityti nuo pirmų metų devyniolikto šimtmečio.

Laikraščiai gruziniški pasirodė apie šešesdešimtus metus, bet iš pradžių labai menkai kas skaitė juosius. Diduomenei nerupėjo šalies reikalai, ji sau tik gėravo ir baluėjo, o mokaččių skaityti ir rašyti iš žmonių ir miesčionių da nebuvo ganėtinai priaugusių. Tik tai, kada iš žemesnių dalių gyventojų pakilo apšviesti vyrai, tik tada prasidėjo smarkus kilimas rašlivos ir apšvietimo tarpu gruzinų.

Atsirado tam tikra draugystė žmonių apšvietimo, kuri ėmė leisti knygutės žmonėms pasiskaityti, steigti mokslynčias, skaitymus, knygynčias. Apart to yra da kita draugystė, kuri teipos-gi užsiima išleidimu gruziniškų knygų ir raštų. Trečias užvedimas, kuris dikčiai gero šalei daro, yra žemės bankas; jisai netik pinigų skolina, bet teipos-gi šelpia ukininkystę, prilaiko ukės gazieta, duoda pinigų ant prilaikymo gruziniško teatro, išleidžia moksliškas knygas.

Dabar išeina gruziniški laikraščiai, yr ir pas juos „Ukininkas“ (*Meurne*), tik išeina kas nedėl, o ne kas mėnuo. Raštininkų ir knygų gruziniškų dabar priviso gan daug, rašo jie visokius daiktus — ir dainas ir eiles, ir apysakas ir istorijas, ir moksliškus dalykus. Štai vardai nekurių garsesnių dabarnykščių Gruzijos raštininkų: Elijošius Čavčavadze. Petriašvili, Nikoladze, Močchubaridze (nesenei) numiręs.

Gruzinių tauta, jų kalba, apšvietimas tarp žmonių per šį šimtmetį ir kilte pakilo, sykiu su tuom ir gerovė tarpu gyventojų dikčiai pasidaugino.

Mes lietuviai iš to turime gerą paveikslą, kad tauta ir kalba gali pereiti sunkiausias permainas ir vis-gi neišnykti. Jeigu gruzinai, kurių kur-kas mažiau nėg lietuvių, gali užlaikyti savo kalbą ir tautystę, tai kodėl mes negalėtume aplaikyti savo žemę ir kalbą nepasiduodant visokiems atėjūnams.

Tautai kilant ir imant rupintis apie savo reikalus visados pasidaro geriaus ir smagiaus visiems jos sąnariams gyvent. Teip yr su gruziniais, teip yr su kitomis tautomis, teip bus ir su lietuviais!

Tautietis.

Kalinio daina.

Gražiai, smagiai saulutė šviečia,
Glėbius prisiuntus spindulių,
Ant džiaugsmo visą žemę kviečia
Ir laukia džiaugsmo nuo žmonių.
Tik mano kambarelių šaltą
Nedrišta meilingai apšviesti,
Pro langą geležimis apkaltą
Nenor man spindulį ištiesti.
Nors aš kenčiu, bet neruguoju:
Kentėjims mus visų dalis.
Ramumo dainas sau dainuoju,
Nors temdo ašaros akis.
Nelieju laimines gadynę
Ir tas dienas ir valandas,
Kada kenčiu aš už tėvynę,
Kaip surakino man rankas.
Nereik man sanjausmo, viengenciai,
Užmirškiet širdgėlą, draugai:
Kas už teisybę gryną kenčia,
Tam nepažįstami vargai.
Tokiam širdis suteiks ramumą,
Toksai pats savę sudrutis,
Jam viltis darbo duos linksnumą
Ir meilę brolių užlaikys.
Bet geisčiau, broliai mylimieje,
Išgirst nuo jus kelis žodžius:
Ar jaučiat, lietuviai mielieje,
Kad aš kenčiu tikrai už jus?

p. Sekupasaka.

Daina.

Joja brolis vandravoti,
Turtingos pačios jieskoti.
Oi mano dalelė!
Liudna mano širdelė!
Ir parsivežė panaite,
Gražią juodbruvę mergaitę.
Oi mano dalelė!
Liudna ir tt.
„Meski pana jau karietą.
Eik į mano mažą vietą“.
.....
„Nusimauki pirštinaites,
Plauki puodus, milžtuvaites“.
.....
„Jau nusimauki pantaplaičių“.
Ginki bandą — į laukaičius“.
.....
„Deglają sau beganysi,
Gromatėles berašysi“.
.....
„Gromatėlę surašiau,
Į močiutę nusiunčiau“.
.....

„Motinėle žinią gavo,
Šešetu tuoj atvažiuo“.

— „Oi dukrele, kur padėjai,
Visą kraitį, ką turėjai?“

— Vaikelius jug auginau,
Girtuoklėlį maitinau.

„Pardaviau aš dvikartėlę,
Pirkti vyrui kepurėlę“.

„Pardaviau, aš kiklikaitį,
Pirkti bulbą puskartaitį“.

„Pardavjau aš karielius,
Pirkti vyrui vyželius“

„Pardavjau aš andaroką,
Pirkti pypkę ir taboką“.

„Priejuostėlias turėjau,
Prie cibuko jį pridėjau“.

„Liepia man eit bulbą kasti,“
Aš ne žinau, kur jas rasti.“

„Liepia man eit šieno grėbti,
Aš ne žinau, kur sudėti.“

— „Sėsk dukrėle į karietą.
Grįžki į močiutės vietą!“

Giesmininkė.

Kiek kaštuoja vienas paukščio lizdas.

— Vienas paukščio lizdas? Na kiek-gi jis galėtų kaštuoti, meister? Beveik nieko.

— Labai klysti. Vienas paukščio lizdas kaštuoja mažiausiai kokius penkis šimtus rublių. Yra tokių, kurie kaštuoja net visą tukstantį rublių ir dar daugiau.

— Et, niekus kalbi, meister. Kas tik daug duotų?!

— Jeigu netiki, paklausyk“ aš tau kaip ant delno parodysiu. Gerai išitemyk skaitliavimą. Sakysime tavo, ar tavo kaimyno vaikai išdraskė lizdą kregždės, ar špoko, ar kitos kokios naudingos paukštytės, kur buvo išsiperėję kokie penki paukšteliai, kurie žinoma visi nunyks. Tie penki dykaduoniai, nieko kito neveikdami, surija per visą dieną pusėtinai daug, sakysime kiekvienas tikrai penkiasdešimts kirmėlaičių

kas dieną. Tai-gi visi surija per dieną du šimtu penkiasdešimts tokių kirmėlaičių, kurios vasarą apninka mūsų vaisinius medžius, kopustus, javus . . . Dabar visos tos kirmėlaitės pasiliks neišnaikintos, nės vaikai išdraskydami guštą nužudė kirmėlaičių naikintojus. Sakysime tie penki paukšteliai būtų sėdėję lizde dar 30 dienų ir kas dieną būtų išnaikinę du šimtu penkiasdešimtį kirmėlaičių, tai iš viso per tas trisdešimtį dienų būtų išnaikinę septynis tukstančius penkis šimtus (7500) kirmėlaičių. Ar teisingai suskaičiau?

— Teisingai.

— Toliaus. Kiekviena kirmėlaitė, kaip tikrai yra patirta, surija ant sykio lapų ir žiedų tiek, kiek pati sveria. Tokios kirmėlaitės gyvena šiteip trisdešimts su viršum dienų, sakysime lygiai trisdešimts ir kiekviena kirmėlaitė išnaikina kasdieną tegul mažiasiai vieną žiedą (vieną busentį vaisių). Tai-gi visos septyni tukstančiai penki šimtai kirmėlaičių išnaikys per trisdešimtį dienų du šimtu dvidešimt penkis tukstančius (225000) vaisių (grušių ar obuolių). Jeigu skaitysime po 4 vaisius už kapeiką, tai išnės penkis šimtus šešiasdešimt du rublių ir penkis dešimts kapeikų (562 rub. 50 kap.) Todėl jeigu aš sakau, kad vieno paukščio lizdas kaštuoja penkis šimtus (500) rublių, tai žinok, kad ir nejuokauju. Savo vaikams-gi prigrasink, kad nedraskytų paukščių lizdų, jeigu nori, kad šimtarublinės dasiektų tavo kišenių.

P. A.

Korespondencijos.

A. a. Kun. Aleksandra Burba. 26 d. kovo mėnesio 1898 metų Plymouthe, Pa. Amerikoje persiskyrė su šia pasaule Kun. A. Burba, žinomas Lietuvos mylėtojas ir lietuviškas raštininkas. Gimė jisai apie 1856 metus Pailių kaime, Šiaulių pav., drasišką seminariją pabaigė Vilniuje, pastojęs kunigu persekiojamas maskolių ir šaukiamas Amerikos lietuvių persikėlė į Ameriką, kur dabar ir užbaigė savo gyvenimą, kaip prabaščius Plymoutho.

Iš raštų jo paminėsiu du eiliuotu veikalų — „Senkaus Jurgis“ ir „Ponas Bartkus“. Kas nori plačiau apie kun. A. Burbą pasiskaityt, tai gali rasti knygutėje „Lietuvos Raštai ir Raštininkai“, kurią galit gaut nuspirt „Ukininko“ redakcijoje.

Maskoliams su učilišcomis nesiseka. Vilniaus mokyklų apielinkės viršininkas, kuratorium arba popečitelium vadinamas, nesnei apgarsino vienam maskoliškam laikraštyje (*Žurnal Ministerstva Narodnoho Prosvieščenia*), kaip einasi mokykloms Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Vitebsko ir Mohiliavo gubernijose. Toj atskaitoj p. kuratorius labai liudniai

skundžiasi, kad maskoliškos mokyklos tose gubernijose ne tik nebujoya ir ne žydi, bet vos tik gyvuoja, ant kiekvieno žingsnio raskamos pasipriešinimą neprietelių, kurie per paskutinius metus ypač sustiprėję. Kas tie neprieteliai? Pirmučiausiai tai patys gyventojai, kurie nenori leisti savo vaikų į maskoliškas mokyklas. Teip Trakų paviete cerkvinėse mokyklose skaičius mokintinių pasidaugino vos ant 1½%, t. y. ant kiekvienu dviejų šimtų mokintinių pribuvo viršaus tik 3 nauji mokintiniai; Kauno gub. da mažiaus priaugo mokintinių.

Toliaus ta atskaita nurodo ant lietuviškų laikraščių, kurie stengiasi skirti lietuvius nuo maskolių. Krautuvės lietuviškų knygų (atspaustų maskoliškais litaromis) guli po senovei beveik nepajudintos — tų knygų niekas neperka, 1896 metuose parduota tų knygų vos 12 už 3 rubl. 62 kap. Neperka, girdi, tų knygų žmonės, nės neišsiti joms ir greičiaus perkasi knygas lenkiškais litaromis.

Maskoliškos knygos, kurių krautuvės įtaisyta prie mokyklų dėl pardavimo ir dėl pasiskaitymo, negali prigulinti atlikti savo darbo, nės knygas iš jų žmonės nelabai perka, per liuosą pardavinėjimą visur kitokią knygą, kaip štai lenkišką.

Kunigai vėl įkalbinėja žmonėms, kad neleistų vaikų į maskoliškas mokyklas, nės vaikus valdžia nori ir pravoslaviją paversti. Net protestantai-latviai ir tie nenori maskoliškos mokyklos. Polocko paviete viena mokykla turėjo apsisot su mokslu, nės ukininkai-latviai neduoda kasto ant užlaikymo mokyklos, kurioj buvo pastatytas pravoslaviškas mokintojas. Chrapovicko valsčiaus latviai (Vitebsko gub.) nori įsitaisyt mokyklą, kuri būtų tikrai latviška ir protestantiška ne prigulinti per daug nuo direkijos.

Prie neprietelių maskoliškos mokyklos priguli da slaptos mokyklos, kurių 1896 m. atrasta 74. Mokino tose slaptose mokyklose skaityt ir rašyt *maskoliškai, lenkiškai, lietuviškai ir aritmetikos*. Terp mokintojų tų slaptų mokyklų radosi vienas pravoslavas ir vienas starovieras (Kauno gub.) — Tiek iš tos atskaitos.

Mes, lietuviai, galime tik pasidžiaugti, kad patys maskolai jau pradeda nusiminti ir labai menkai pasitikėti ant puikių vaisių savo darbštumo. Į pravoslaviją versti mus jau jie atvyrai atsiskakė, perstos neužilgio ir į maskolius mus varyti, tik mes nepasiduokim.

Keliai Suvalkų gub. Šiuose metuose valdžios paskirta ant pataisymo kelių mūsų gub. 33251 rub. Bus šimet taisyta: kelias nuo Naumiesčio per Šakius ant Jurbargo; nuo Sintautų ant Šakių bus nuodugniai pataisyta 488 sieksniai kelio (!) tai kaštuos 8000 rub. Pataisymas plento nuo Vilkaviškio ant Naumiesčio

pareis 3138 rub. Starpolės ir Kalvarijos pavietuose taisyš plentų už 9245 r. 92 kap. Teip yra valdžios užtvirtinta. Bet ar žinot, ant ko tie pinigai nueina? Tik maža jų dalis tenka plentams, o didesnę pusę pasidalina pavietų viršininkai su inžinieriais ir gubernijos valdžiomis. Vienas inžinierius patsai prisipažino, kad už tuos pinigus, kurie kasmet skiriasi ant mūsų plentų, per kokią dešimtį metų galima būtų visus vieškelius į plentus apversti. Mat ant popieros jie parašo visados daug didesnę sumą, nės kaštuoja taisymas kelio, na ir kas viršaus tenai parašyta, tai tenka visokiems žvaigždėtiems plėšikams. Kodėl mus kaimynai prusai turi kur-kas daugiau ir geresnių plentų? Tenai turbūt ne teip vagia valdininkai.

Mes, ukininkai, turime butinai rupintis patys prižiūrėt savo kelius ir pinigus, kuriuos ant jų sudedame. Kitaip niekadės nesusilausime nors pusėtinų kelių savo krašte. A. R.

Ingavangio kaime, Starpolės pav., netoli Šilavoto, apie Velykas du žandarai ir trys žemskiai persirėdę į žmonių draponas atėjo gaudyti vieną lietuvišką knygų nešiką. Atėjo tie vilkai pas brolių to vaikiną, namie rado tik gaspadoriaus pačią. Ale šitos nekvailos buta — tuojaus pažino, kas per paukščiai ją aplankė, ir ilgai nelaukus paėmė šluotą tokiems svečiams. Vienok tie nelabieji išvuostė visas pakampes bejieškodami to knygininko. — Gerai but, kad tasai ukininkas paduotų skundą ant tų užpuolikų, nės jie budami be šaltysiaus ir vaito ir da-gi persirėdę neturėjo jokios tiesos daryt kratą. Tokius persirėdėlius reikia laikyt per paprastus užpuolikus ant svetimo namo, o už tai yra kora pagal įstatymus. Žambis.

Ponia, Trakų pavieto. Prieš Sekmines už keletą nedėlių perkunas vienu sykiu užmušė 60 gyvulių ir 4 piemenis — visą bandą ir visus piemenis, kiemelio Strielčių, Punios parapijos, netoli nuo miestelio Butrimonių. Šiame atsitikime vienas ukininkas nustojo visų gyvulių ir dvejojo vaikų. Petras.

Užgostis (Trakų pav.) Po Šv. Jurgiui sudegė mūsų parapijos bažnyčia (medine). Ugnis pakilo iš namų vieno ukininko, kur vaikai slaptomis kepė lašinius, išvažiavus tėvams kermošium į Prienus. Ona Bevardienė,

Stokliškiai (Trakų p.) Aplankydami Vilniaus Kalvarijos Sekminių laike mes susitarėme nueiti pas vyskupą prašyti parėmimo reikaluose mus spaudos. „Co wy, zwajowaliście? Nie wymyślajcie głupstwa! Idźcie lepiej pracować!“).

Tuom ir pasibaigė mūsų apsilankymas. Formališkus pražymus ant rašto padavė jam

*) „Ką jus, iš galvos išėjote? Ne prasimanykite niekų! Geriaus eikite darbą dirbti!“

Kalvaičiai, Jezniečiai, Dorsuniškiai ir keletas kitų parapijų. — Jei vyskupas neįsklausytų, tad reiktų popiežiui pasiųst prašymą. —

Jezno pisorius kas šventa diena samdo už valsčiaus pinigų smuikorių — girtuoklių (muzikantų) bizinti palei arbatnyčios („čainos“) duris ir žmonėms liepia eiti šoktų. Ar žinote, išsirado keliolika ožkų-mergų, kurios eina tenai šokti. Tos mergpalaikės pasileidusios, nesivilia ištekėti už gero žmogaus, tai eina, matai, pasirodyti ant tų šokių, kur stengiasi patikti pagaliaus kokiui nors „desetnikui“ — burliokui nuo plianto. Tai ne mergos, tik kalės!

Dagis.

Kalvarija (Suvalkų gub.) Vieną kartą pasitaikė man pributi ant Kalvarijos valsčiaus susirinkimo. Senesniejie ukininkai man pasakė, kad šitas susirinkimas bus dėlei iškalos. Neužilgio atvažiavo načelnikas ir tuojaus pasirodė ant gonkų su kokia-ten popiera rankoje, kurią ir ėmė skaityti. Aš žopsau akis išputęs, kaip šeskaityti, ugi išgirdau načelninką skaitant: „*visočaiše povelenje liepė pastatyt učilščę čerez tri miesiaca!*“ Paskui jisai ėmė klausit valsčionių: „*želajete?*“*) Ant to visi tyl. Načelninkas da kartą klausia, ar nori tos učilščės. Nesulaukdamas, atsakymo p. načelninkas ima darodynėt, kaip tai būtų gerai, kad ukininkų vaikai išsimokintų ir įgytų proto daugiau, kad būtų išmintingesni už savo tėvus. Ant pabaigos vėl ėmė klausit, ar nori ukininkai statyt tą mokslynę. Nekurie atsakė — „nenorime!“ Tada načelninkas šaukia, kad tie, kur nori, pakeltu rankas aukštyn. Apie trys tik pakėlė ranką. Načelninką paėmė gailestis, kad jo neklauso, visu balsu suriko: „*Gospodi bože, podimit ruki!*“ — Nė viens tada jau nekėlė. Iširdes načelninkas ėmė plust: „*vy skoty, ničero nepominajete, ja vam skadroną vaisko atsiusiu.*“ Ale tai nieko negelbėjo.

Ugi žiuriu — mus vyrai tariasi siųsti telegramą pas gubernatorių, ką načelninkas juos išpludo; nekurie ėmė rinkt pinigų ant telegramos, o kiti krikit namo. *Siurpulis.*

Jei nusiuntė ant načelninko skundą, tai labai gerai paparė. Nepasiduokit burliokams!

Rd.

Seinai, Suv. gub. Mus bažnyčioje nuo senai jau viešpatauja lenkiški giedojimai. Ale štai prie naujo vyskupo vietiniai dzukai ir dzukytės išsimokinę vieną šventą giesmę norėjo saviškai Dievą pagarbint: per Jurginės povisam jie pasiliko bažnyčioje ir pagiedojo sau dzukiškai tą giesmę išsiskirstė. Ale neužilgio daugelis tų giesmininkų ir giesmininkių gavo laiškus, nežinia keno parašytus, kur įrašyta, kad jei

nesiliaus jie dzukiškai giedoję, tai bus sumušti, kad ir bažnyčioje. Žmonelės perdavė tuos dokumentus į rankas savo dvasiško piemens, vyskupo Baranaucko, kuris paliepė apsisot su dzukišku giedojimu.

Pas mus dabar mozurai dideliai įnirtę ant lietuvių. Ale už ką? Už tai, kad lietuviai nori saviškai Dievą garbinti ir Dievo dovaną — savo prigimtą kalbą aplaikyti.

Bet bereikalo ponai lenkai savo keteras stato prieš lietuvių, iš to nieko nebus — vėliaus ar paskiaus lietuviai vis-gi turės laimėt ir gana. *Burnius.*

Nekurie kunigai, tikrų lietuvių vaikai, per paskutinį žmonių surašą užsirašė lenkais. Teip praneša „Tev. Sar.“ 2. 98.

Lai-gi bun jiems didelė gėda už tą persiversivertimą į svetimą kailį!

Rupiškio mokykloj, pagal pranešimą „Tev. Sargo“, vienas 12 metų sens vaikas Krapaviekutis iš Sačiupėnų sodžiaus pradžioje rudens pereitų metų sukėlė visos mokyklos vaikus, kad nesimelstų prieš maskolišką ikoną (abrožą). Vaikai ištikrųjų buvo paklausę to gudraus vaiko ir vieną rytą visi atsisakė kalbėti maldas prieš kerčioj kabančią maskolišką ikoną. Vienok prispirti „učiteliaus“ vaikai išdavė Krapaviekutį. Šitas-gi užpultas „učiteliaus“ metė mokyklą ant atsiveikinimo pasakęs maž-daug šiuos žodžius: „Musų tikėjimas neleidia melstis prieš pravoslaviškus abrožus; palieku ir kyygas, kurios bjauriai rašo apie musų tikėjimą; sugrišiu į mokyklą, kaip nebireiks maskoliškai melstis ir iš tų niekingų knygų mokintis!“

Tai-gi matote, kad tasai vaikas pasielgė, kaip tikras vyras ir geras lietuvis. Ale pusgalviai vaikų tėvai baisiai persigando iš to atsitikimo ir užpuolė ant savo vaikų, kam jie kelia maištą prieš ruską abrožą. Šiaudadušiai! Ar jau ir tiek nenusimanot, kad tokiu budu jus visai maskoliais užsileidžiat. Maskoliams tik to ir reik: juo jų labjaus bijosit, juo drąsiau jie jums ant sprando sės ir pasižeboję engs jusų kailį! Nėr dyvu, kad vyriškas darbas Krapaviekučio perniek šiuo tarpu nuėjo, ir mokykloj po seņovei kalbasi maldos prieš maskolišką ikoną.

Moters, nors jus, pamokinkit vyrus drąsumo!

Visi iš vieno į darbą stokim.

Nebelaikym gudą už poną.

Nulenktas galvas prieš jį neklokim,

Iš kerčios meskim mes jo ikoną.

Pasvalis, Panevėžio pav. 6 dieną kovo mėnesio buvo ištikęs gaisras. Nors vėjas buvo didelis, bet su gesinama mašina ugnis buvo suturėta. Tiktai vienos našlės Kyedarienės grintelė sudegė. Per tankų degimą žydai įsitaisė gesinamą mašiną. Pirmą kartą su noru davė žydai mums mašiną išmėginti. Toliaus žydai nori, kad lietuviai mokėtų jiems

*) „Ar norite?“ — Ant maskoliškų kalbų načelnikų reikia susirinkimui rėkti, kad lietuviai į žmones kalbėtų.

pinigus ant mašinos. Bet lietuviai atsakė: „kam mums duot jums pinigų, kad mes patys galime išitaisyti savo tokią mašiną, draugystėje!“

Lai-gi pasiskubina greičiau sumesti pinigų tai mašinai nusipirkti. Tokią ugnei gesinti mašiną privalytų turėti kiekvienas didesnis sodžius. Ana Latvijoje, kiek ten yra draugysčių nuo ugnies gintis, kiek mašinų jie turi! Imkim paveikslą nuo latvių, taisykimės nuo ugnies draugystės!

— Praėjusią žiemą 19 dieną sausio (1898 m.) nuėjau į pačią, pamačiau ant durų oro pusėje prilipintą lietuvišką apgarsinimą („Broliai Lietuviai“). Sako, kad išstovėjo nenulupta keturias dienas.

A. Šakotas.

Jeznas, Trakų pav. Nesenėi ir mūsų šali pateko pluoštelis lakštų su ant galviu — „Broliai Lietuviai“, kurie eidami iš vieno rankų į kitas padarė nemažą išpuolį. Susirinko kelios dešimtys vyrų ir padavė prašymą naujam vyskupui, kun. Steponui Zvierovičiui, idant jis teiktusi padėti rupintis apie išteigimą Vilniuje lietuviškos spaustuovės. (Vienybė L. 15, 98) — Tegul ir kiti taip daro, kaip tie Jezno lietuviai, tegul judina prašymais visokias valdžias! Prašyt juog neuždrausta.

Vilkija, Kauno p. Kitoj pusėj Nemuno, Suvalkų gub., pradžioj gegužės mėnesio sugavo du vaikinų, kurie turėjo prisidirbę netikrų pinigų iš cino. Sugauti ir surakintu juodu varė į Naumiestį, bet vienas prisiartinus prie girios nusinerė nuo rankos kilpą geležinio pančio ir pabėgo, bet antru kartu vėl buvo sugautas. Tai da visai jaunas, 19 metų vaikiną. Abudu lietuviai. Pinigai taip dailiai padaryta, juog ant akies sunku atskirti nuo tikrų, iki visai nauji, bet toliaus pajuošta. Abelnai privisus aukso ir sidabro dabar labai tankiai ima atsitikti netikri pinigai, kurie daugiausiai neturi gero skambėjimo, pagal tai ir atsiskiria. — Kora pagal maskolių įstatymus už dirbimą pinigų yra labai didelė siūnčia prie karo, nors tik vieną skatiką pasidarytum.

Audrimpas.

Traikynai, Telsių apskrįčio, Skuodos par. Pranciškus Batakis labai prasigvyveno per kupčystę. Apsivedė visiškai beturtis. Pamažu pradėjo paršais verstis, į Liepoją pristato juosius, ir dabar jau šimtus skaito.

Žiogas.

Senapilės gimnazijos mokiniams uždrausta vaikščioti į Felikso Vitkausko krautuvę ką pirkts. Mat gimnazijos valdžia — maskolpalaikiai — mislyja, kad Vitkauskas gali mokintinius nuo maskoliško kelio nuvesti.

Matyt maskoliai iš kailio neriasi, kad tik tą vargšą, niekadėją, Vitkauską bent po visą Lietuvą apgarsinti.

Žasliai (Trakų pav.) Pas mūsų kleboną džiakoną, kun. Kibelį, buvo dvi kratos: po Velykų ir apie Sekmines. Nieko nerado. Už-

siuntė žandarus Baraukas iš miestelio. Sergėkitės tos gyvatės ir paniekinime ją laikykite!
Sausmedis.

Roslaulis, Smalensko gub. Tarpų gudų čionai yra daug lenkų, latvių ir lietuvių. Latviai randavoja palivarkus ir puikiai jiems čionai klojasi. Latvi, kad atvažiuoja ant turgaus, gali tuojaus išskirti iš gudų. Jie per ilgą laiką gyvendami toli nuo savo tėvynės nepriėmė nuo gudų nė kokių papročių: kalba latviškai ir drabužiais dėvi namų darbo. Tai labai gerai daro latviai.

Ale lietuviai visai kitaip elgiasi. Jie jau Lietuvoj tebegyvendami ima savę niekinti ir virsti į lenkus ir gudus; o apie tuos, kurie tarp svetimtaučių gyvena nė kalbos nėra. Iš lietuvių Roslaulyje yra du gimnazistai, išvartytu pernai iš Mintaujos už nenorėjimą kalbėti maskoliškos maldos. Nuo Roslaulio per 7 verstus palivarke gyvena du broliai Soržickiai ir jų senelė motina. Jie jau gudiškai namie kalba, nors tik 10 metų tarp gudų išgyveno. Prieš tai gyveno jie Zarasų (Naujo Aleksandravo) paviete ir kalbėjo tėvai jų lietuviškai.

Strasdelis.

Gudri moteriškė. Prieš Velykas apie Višakio Rudą žandarai su žemskiais, pagal danešimą vieno šunsnukio, rado vienoje vietoje sudėjimą knygų vieno lietuviško knygainiko. Šiaudadušis žmogus, pas kurį buvo atrasta tosios knygos, užimtas smarkiai tų policijantų pasakė keno knygos ir kur jis prisilaiko. Maskolpalaikiai, žinoma, tuojaus nusivilko ten, kur jiems buvo parodyta, ale rado tik vieną grincelės gaspadinę. Pasiliko laukti pareinant to knygainiko. Neužilgio, teisybė, tasai nieko nežinodamas pareina. Kaip tik jis prisiartino, moteriškė garsiai pratarė — „Štai ir mano vyras pareina!“ Ale žemskiams pasirodė čionai apgavimas esąs, nės dėl tokio grincelniko tasai vaikiną buvo per gerai apsirėdęs. „Ugi pašpartą parodyk!“ — užkalbino vienas iš jų. Jau tam vyrui darėsi nė šis, nė tas ir nežinojo. Ką ant to pasakyt, ale moteriškė smarkiai jam pasakė: „te raktelius, imk ir atnešk jiems popieras iš kuparo, ko jie čia prie tavęs kabinasi!“ — Tasai pasigriobęs raktelius neva nuėjo pašparto atnešti, ale išėjęs žemskiams iš akių nudumė sau į girę. Tuo tarpų apgauti žemskiai visai ramiai pasiliko grincelėj laukti toliaus. Nepoilgam pareina ir tikrasis tos moteriškės vyras. — „O šitas kas per vienas?“ — klausia jie tos moteriškės. „Tai mano vyras!“ — drąsiai atkerta. „Tai šiteip!“ — sušuko apkvailinti žemskiai; rėkė, gąsdino jie tą moteriškę ale lyg musę nuriję turėjo dūlyti sau namon nieko nepesę. O vaikiną tas ir šiandien besislapstydamas nešioja lietuviškas knygas. *Žambis.*

Žydų lioterija. Kaip kur girdėt-žydėliai parduoda spaudintus lioterijos bilietus prizadėdami žmonėms didelius laimėjimus. Kvaili žmonės perka, na kaip-kas, žinoma, ir ištrauks koki-nors laimėjimą. Ale žydėliai už tai surinks iš to didelius pinigų. Tai yra tikras suktumas, nės bilietų žydai parduoda tegul už 1000 rublių, o laimėjimų paskiria tik už 100 rublių. Valdžia persekioja tokius suktumus ir aštriai baudžia už tokias lioterijas. Pirmą girdėt buvo žydus pardavinėjant tokius lioterijos bilietus tik po miestus, bet dabar jau toki pardavikai „lioterijų“ ir kaimuose atsirado. Žmonės sergėkitės apgavikų ir nepirkite nuo žydų tų bilietų!

Kuprys.

Kiek gali gaut už žemę geležinkelini parduodant. Iš Lenkijos praneša, kad vienoj vietoj Kelcių gub. geležinkelio valdžia davinėjo už kiekvieną ketvirtainį sieksnį žemės geležinkelini po 1 rublį, ale keli ukinkai nė klausyt apie tai nenorėjo ir pareikalavo po 35 rubl. už ketvirtainį sieksnį, t. y. apie 40 tukstančių už margą. Geležinkelio valdžia netiko ant to, ir dalykas buvo atiduotas tam tikrai komisijai, kuri išrado, kad visa reikalinga žemė geležinkelini vėta tik 380 r., o pirma valdžia gerumu davinėjo 1000 rublių. Ant komisijos nutarimo ukinkai ir-gi netiko ir leidžia prašymus augščiau, ale tai suvisai bereikalo, nės tokiuose atsitikimuose komisijos nusprendimas skaitosi pabaigtinu ir neatmainomu. Žiūrėkit, kad tam panašiuose atsitikimuose neapsigautumėt, perdaug išsųk reikalaudami nuo geležinkelio ar nuo valdžios: galima ir reikalinga derėtis, ale nišmintinga yra perdaug reikalauti.

Ž.

Veiveriuose (Marijampolės p.) viena motėriškė sumušė lazda bažnyčioje kunigą Dubauką bėlaikant mišias. Mat kun. Dubaukas, žinomas „obrosutėlius“, mokintojas tikėjimo vietinėj seminarijoje, atkelbiaudamas į Veiverius iš Mozurijos parsigabeno ir savo gaspadinę Teofiliją Toporek. Šitai labai patiko su kunigu but, ale kun. Dubaukas pradėjo prie kitos gretintis. Tada Teofilija nenorėdama kuniginės vietos prastot ėmė bandyt visokiais budeis kunigėli Dubauką prie savęs aplaikyt. Kartais iš apmaudos nuėjus į svetimus namus, kur kunigėlio nauja meilė gyveno, kibdavo kunigui į plaukus ir abitus suplėšydavo. Ale tai nieko negelbėjo. Kunigas net išvarė buvo savo senąją priegulką iš savo namų... Bet štai ta pašėlė dabar kun. Dubaukėli net bažnyčioje nesidrovėjo lazda „apibrožyt“. — To kunigo nieks ištikrųjū nė nesigaili, nės buvo niekam nevertas, bet maskolių bernas.

Pusstudentis.

Vištytis, Vilkaviškio p. Čionai parapija beveik perdėm lietuviška, tik miesčionys susimozuriję. Buvo jau pasisekę parapijonims įvesti į bažnyčią ir lietuviškus giedojimus. Ale miesčionys vis nerimo. Štai pernai gavoni naują prabaščių Marmą arba Marmuką, kuris už keletą vežimų žagarų miesčionių parvežtų pardavė nesenei lietuvišką kalbą bažnyčioje, ir dabar jau Vištyčio bažnyčioje lenkiški giedojimai, pamokslas-gi dvejobas — prieš mišias lenkiškas, po mišių lietuviškas.

Ale girdėt šiokia negirdėta da naujiena, kad pagal išradimus naujojo vyskupo ikišiol Bažnyčios šventos užtvirtinta Lietuvoj tik lenkiški ir lotyniški giedojimai, o lietuviški da nevisai neužtvirtinti. Pertai vyskupas Baranauskas ir neužtaria lietuviškų giedojimų! Jei tai teisybė, tai didėliai negerai, nės iš to turės kilt vadaai terp lenkų ir lietuvių bažnyčiose. Lietuviai negali ir negalės lenkais apsilėisti.

Saurutis.

Da viena „babilionija“ vyskupo Baranausko. Kalvarijos (Suv. gub.) bažnyčioje iš prisakymo vyskupo Baranausko dabar šitai giedasi po mišių dvi giesmės: „Šventas Dieve, Šventas Macnus“ ir „Dievas mūsų gelbėtojas ir tvirtybė*“) — pirmą punktą pergieda lietuviškai, o potam tą patį lenkiškai. ir teip toliaus iki galui. Jeigu pirmą giesmę pradėjo lietuviškai, tai antrą pradeda lenkiškai ir vėl punktas po punktui gieda abeiose kalbose. Iš to viso pasidaro toksai kalbų sumišimas, kad nors imk ir ausis užsikiešę spruk laukan iš bažnyčios, iš tų „namų Dievo, namų maldos“. Tapat, kaip girdėjome, padarė ir Lasdijuose, bet Lasdijų parapijonys apsukresni už kalvarijinius. Čionai lietuviai buk išskaite, kad ant bažnyčios pastatymo sulenkėjusi miesčionys ėnėš tik 500 rublių, žada atmokėti jiems tuos 500 rublių ir tokiu budu ant visados atsikratyti nuo lenkų. „Pastatykite sau, sako lietuviai jiems, savo bažnyčią ir darykite ten, kaip norite, o čionai bažnyčia lietuviška“.

Tegul visur lietuviai teip elgiasi kaip tie lasdijiečiai žada padaryti. Jei kur rastusi einantis prieš lietuvius prabaščius, neduokite jam kalėdos ir kitokių pelnų! Gana jau mus skriaudė kiti, laikas ateina pajieškoti mums savo teisingų tiesų!

11.

*) Stebėtina, kodėl vyskupas paliko čionai žodi „tvirtybė“, jeigu anoj giesmėj vietoje žodžio „tvirtas“ įbruko macnus“. Dėl nuoseklumo ir čionai reikėjo liepti giedot ne „tvirtybė“, bet „macnybė“ ar „macnumas“.

Rd.

Lietuviški atsišaukimai lietuviams taip patiko, jogei dabar jie pradeda lipint ir kitokius nuo seniaus atsiradusius ir jau beveik užmirštus atsišaukimus. Teip apie Sekmines (98 m.) Tilčiuose netoli Pilviškių (Marijampolės p.) pasirodė prilipintas Amerikos lietuvių atsišaukimas bene nuo 1892 metų.*) Sutrumpinę ir pertaisę šiek-tiek talpiname jį „Ukininke“.

Rodijame visiems radusiems ką nors lietuviškuose laikraščiuose akyvesnio dėl kokio Lietuvos kampo iškirpti tai iš laikraščio ir prilipint ant geros vietos, kad ir kiti pasiskaitytų. *Ru.*

*) Tasai atsišaukimas buvo kitąsyk patalpintas „Ukininko“ priede — „Apie Kolerą“. *Rd.*

Mieli Broliai. #)

Maskolius nedaleidžia Jums spaudinti (drukavoti) knygas ir laikraščius, nė jų skaityti, norėdamas Jus sulyginti su gyvuliais, kurie negali išreikšti žodžiais savo norų ir supratimų.

Tai-gi broliai, pasirodykite išmanančiais vyrais, vertais vardo lietuvių, krikščionių: griebkitės prie skaitymo knygų ir laikraščių lietuviškų, iš kurių dasižinosite, kaip turite elgtis, liaukitės gėravę, vaidėsi, pameskite visokias bylas arba provas, gyvenkite tikrai broliškai, prisilaikykite tvirtos vienybės, viens kito. Dieve apsergėk, nesikūskite maskoliui, viens kitam rodos nesigailėkite, visi viens už kitą stokite kaip siena, o tokiu budu nieko nepadarys Jums Jusų priešai. Musų tėvų tėvai, kada laikėsi vienybės ir viens už kitą kaip žyds už žydą ėjo, tai ant viso svieto galingiausiais pastojo, turėjo po savo valdžia visą plotą žemės nuo Juodųjų iki Baltųjų marių, vardas Lietuvos, musų tėvynės tada buvo visur garbinamas. Kodėl-gi mes tų musų bočių vaikai negalėtumėme taip-pat sątaikoje ir vienybėje gyventi?

Liaukitės broliai viens su kitų vaidyjęsi ir nesutikę, atsiminkite, jog Jusų prieszai yra nė Baltrus ir nė Jokubas, kuris Jumis pievą išganė, arba piemenį sukirto, bet anas burliokas, kuris tykoja, idant mus tarp savęs supjudyti ir paskui visus išnaikinti nuo paviršiaus žemės.

*) Šita laiskelį perskaitę, paduok kitam, arba prilipink kur, kad ir kiti pasiskaitytų.

Idant nebutų tarpe Jusų Judošių, kurie išduoda savo brolius maskolių žandarams ir policijantams, tad sergėkitės kaip užsikrėtusio kokia limpančia liga, tokio išdaviko; nors jis Jusų butų ir prietelius geriausias, bet kad jis drįso parduoti priešams savo brolių, atsižadėkite jo, nešnekėkite su juom, bėgkite nuo jo, kaip nuo pasiūtusio žvėries, o tada susimažis skaitlius tokių ilgaliežiūvių tarpe Jusų ir Jus galėsite lengviaus savo dalykais užsiimti, t. y. rupintis apšvietimu savo ir pagerinimu savo gyvenimo.

Dėl viso ko kas pas Jus tik pasidarė, tai praneškite tuojaus mums į laikraščius: žinodami, kur kokia nelaimė arba prispaudimas įvyko, o mes pasiskubįsime su roda ir pagalba.

Neduokit kalėdų negeriams kunigams!

Jau nekartą buvo girdėt, kad vienur ar kitur išsiranda visai nedoras kunigas, kuris tiesiog eina ir prieš katalikystę, ir prieš lietuvių, ir prieš tikrus parapijos reikalus.

Ką su tokiais padaryt? Skundai į dviasiką vyriausybę mažai-ką dera, svietišškai valdžiai kunigą skųst visai nepadoru ir nenaudinga išeitu. Ką-gi daryt?

Aš rodyčiau tokiems *tikrai nedoriems* kunigams neduoti kalėdų ir kitokių pelnų. Mat toki menkos doros žmonės abelnai turi labai kietus kailius ir kiaušus (makaulės), visą-ką labai mažai jie jaučia, ale pabandyk užgaut jų kišenių ir pilvo reikalus, tai pamatysi, koki ašerį pastatys, arba kaip švelniai pradės elgtis. Taigi, ko čia žiurėt: neduokim jiems kalėdų ir kitokių pelnų, iki jie nepasitaisys! Žinoma, išpradžių reikalinga išbandyt prašymus, skundus pas džiakoną ir vyskupą ir tik ant galo pagalios, pamačius, kad anie ginklai negelbsti, griebtis už aštriausiojo, t. y. atėmimo dalies pelno nuo kunigo.

Riešutis.

Sudarge. Naumiesčio pav., gyvena didelis nenauda „učitelius“ Jurgis Sabas. Jis jau nekartą žemskiams skundė aplinkinius ukininkus už prilaikymą lietuvišku knygų. Žemskiai iškrėtę parodytose vietose nieko nerado. Dabar pradžioj birželio ar pabaigoj gegužio m. tasai pusgalvis „učitelius“ vėl parašė danešimą pavieto viršininkui, kad žemskiai neklauso jo ir neįieško prigulinčiai lietuviškų knygų, pas žmones. — Vertėtų toki nevidoną pamokint, kad jisai liautusi šunių tarnystą varęs! Sergėkitės tokio učiteliaus, kaip ugnies!

DD.

Mūsų knygos.

Saulės ir mėnesio užtėmimai. Parašyta N. pagal lenkišką to paties vardo knygutę M. Brzezinskio. Išleista Tilžėje 1898 m., su 12 gerai nusisekusių paveikslėlių. 35 maži puslapiai; prekė 20 kap., daugiaus imant 10 kap.

Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado? 28 puslapiai, 5 paveikslėliai, išleista Tilžėje 1898 m. Parašyta N. pagal lenkišką knygutę F. Piotrovskio. Prekė ta pati, kaip ir anos.

Abėjose knygutėse rašyta apie tokius dalykus, apie kuriuos daugumas lietuvių labai menką supratimą turi. Na, ar daug kas iš mus ukininkų žino, kad mus akmenys net iš Švedijos ir Finlandijos atkeliavo pas mus toj žiloj gadynėje, kada didesnė pusė dabarnykštės Europos per ištisus metus po ledais gulėjo, kada mūsų šalyse nebuvo nė ženklo žmogaus.

Arba štai vėl, labai mažai kas pas mus tikrai išmano apie saulės ir mėnesio užtėmimus, apie saulės, žemės ir mėnesio didumą, apie jų kelius, apie žvaigždes ir apie tai, kokių būdu mokslinčiai įstengė patirti teisybę apie tuos dalykus.

Kiekvienas, kas nori savo protą apšviesti nuo visokių nesuomuočių apie tuosius dalykus, tegul nusiperka tas knygetes ir pasiskaito — nepasigailės išleistų pinigų.

Reikia da pridėti, kad abidvi knygelės išleista mandagiai, popiera ir spauda gera, rašyba tikrai lietuviška, kalba visiems prieinama.

Lenkiškai parašytų tų knygelių maskolių valdžia nepersekioja; taigi ir lietuviškai išverstas jas galėtumėt drąsiai laikyti: bėdos už tai nebus, ale maskoliai gali atimti ir neatiduot.

Rit.

Atsakymai.

Žiogui. Viena žinia tinka. Prašom pranešt daugiau.

Rašytojui „Dainos apie gražybę mojaus mėnesio“. Dainos netinka, naujienų prisusk.

Kun. Zil. Mt. Carmel. Ivinskio „Sudna diena“ „Naktis pirmoji“ ir „Rojus pragaišintas“ — išsiusta.

Titui Ilgaplaukiniui. Žinia iš Upytos apie nedorą pasieliginą kunigo K. parašyta pusėtinai, bet mums netinka.

A. Šakotam. Pusę žinių nuo Pasvalio patalpšime.

Apgarsinimai.

„Vienybė Lietuvininkų“

Išaina kožną Sėdą, Plymouthė.

KASZTUOJA

Ant metų Amerikoje 2,00 dol.
I Užmarę 3,00 dol.

Pinigai kitaip nesiuncičia, kaip tik per „Money Order, Postal Note“ arba registravotose gramotose, ant szito antraszo:

J. J. Pauksztys & Co.,

224 & 226 East Main Str. Plymouth, Luzerne Co. Pa.

Atsakas redaktorius Jurgis Lapinas, Tilžėje. — Spausdinta pas J. Schoenke, Tilžėje.

„LIETUVA“

Išaina kas Petnyčia Chicago, III.

Kasztuoja ant metų:

Amerikoje 2,00 dol.
I Užmarę 3,00 dol.

Užsirašant „Lietuvą“ ir prisiunčiant pinigų už ją, kaip ir su visais kitais reikalais reik uždeti štitokį adresą:

A. OLSZEWSKIS,

924 33rd St., Chicago, III.
Sub-Sta. No. 60.

— Tėvynė. —

Mėnesinis lietuviškas laikraštis, išaina Amerikoje, gaunamas už 50 centų Amerikoje ir už 50 kap. arba už 1 markę Europijoje.

Adresas redakcijos:

Rev. J. Zilinskas, Plymouth, Luz. Co., Pa.

Šitie visi laikraščiai, teipos-gi ir kiti, visokios lietuviškos knygos pigiai yra gaunama „Ukininko“ Redakcijoje pas **p. J. Lapiną.**

Ant reikalų lietuviškų knygų:

Avietis 5 rubl.

Nr. 1 10 rubl.

Redakcijoje „Varpo“ yra šie rankraščiai

V. Kapsa, prirengti spaudai:

- 1) **Kainas.** Misterija (Bylon).
- 2) **Laisvos valandos.** Eilės.
- 3) **Pasakos.** (Eilėmis).
- 4) **Vilius Tell.** Drama penkiuose aktuose. Schiller.
- 5) **Mindaugas Lietuvos Karalius.** Istorijos paveikslas penkiuose aktuose (Slovakii).
- 6) **Apie tartu dirbiną.** Schram'o.

Kas nori spaudinti savo kaštais, tekreipiasi i Redakciją.

Piningus ir laiškus i Ukininko (ir Varpo) redakciją siunčiant, reikia šitok-sai adresas padėti:

Herrn J. Lapinas, Tilsit (Ostpreussen).

Turiny.

Valsčių valdymas. (Suvalkų gub.) — Kiaulių auginimas. — Apie gruzinus ir jų pakilimą. — Kalnia daina. — Daina. — Kiek kasčiuoja vienas paukščio lizdas. — Korespondencijos: A. a. Kun. Aleksandra Burba. Maskoliams su učiliskomis nesiseka. Keliai Suvalkų gub. Ingavangio Kainė. Punia. Užugostis. Stokliškiai. Jezno. Kalvarija. Senai. Nekurie knigai. Rupiskio. Pasvalis. Jeznas. Vilkija. Trakynai. Senapilės. Zashai Roslaulis. Gudri moteriškė. Žydų lioterija. Kiek galima gaut už žemę geležinkelui parduodant. Veiveruose. Vištytis. Da viena babilionija vyskupo Baranausko. Lietuviški utsišaukimai. Neduokit kaledų negeriams kunigams. Sudarge. Musų knygos. Atsakymai. Apgarsinimai.